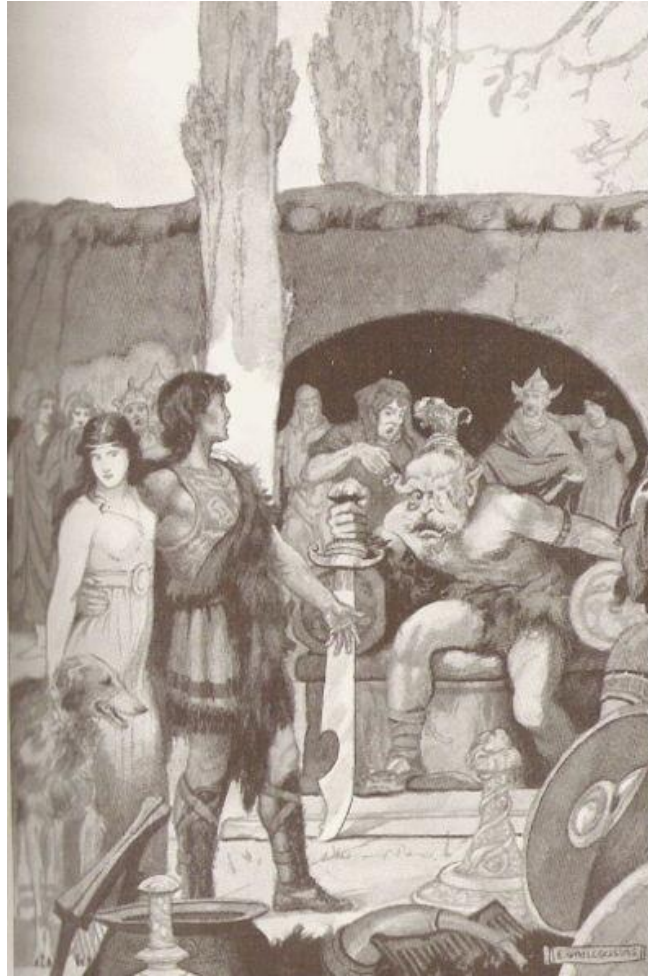

Middeleeuwse Welshe wetten in *Culhwch ac Olwen*

Student: Femke van Hilten

Studentnummer: 3348563

Bachelor scriptie Taal en Cultuur Studies aan de Universiteit Utrecht

Hoofdrichting: Middeleeuwen

Scriptie begeleider: dr. Ranke de Vries

Keltische Talen en Cultuur, Universiteit Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
Introductie wetsteksten	4
Inleiding <i>Culhwch ac Olwen</i>	7
Wetselementen in <i>Culhwch ac Olwen</i>	9
Verwijzingen naar wetten aan het hof	9
Verwijzingen naar wetten in de zoektocht naar Olwen	14
Verwijzingen naar wetten in de taken van Ysbadadden	15
Conclusie	17
Bibliografie	19

Voorwoord

Als student middeleeuwen binnen de opleiding Taal en Cultuur Studies heb ik een voorliefde voor twee specifieke richtingen. Ten eerste spreken middeleeuwse wetsteksten mij erg aan. Ze illustreren goed hoe de rechtspraak in de middeleeuwen werkte, veelal zo afwijkend van de juridische systemen van nu. Het biedt naast inzicht op de rechtspraak ook veel informatie over de samenleving van het gebied waar de wetsteksten voor zijn bedoeld en vormen zo een bron van informatie over de gang van zaken in de middeleeuwse maatschappij.

Mijn specialisatie is de tweede voorliefde en deze richt zich op de middeleeuwse literatuur. Sprookjes, legendes en mythische verhalen: vaak zijn deze te onwettelijk om waar te zijn. Toch denk ik dat een fantasievol verhaal uit de middeleeuwen even belangrijk is voor begrip van de middeleeuwen als een 'realistische bron' zoals de wetsteksten. De verhalen laten zien hoe belangrijke zaken als wetten worden toegepast op het dagelijks leven.

Van alle middeleeuwse culturen vind ik de Keltische cultuur wellicht wel het meest interessant. Het is een cultuur om bij weg te dromen, een cultuur vol verhalen die ten grondslag liggen aan vele andere middeleeuwse verhalen op het vaste land van Europa.

Voor mijn scriptie wilde ik graag deze specifieke richtingen combineren. Aangezien zowel verhalen als wetten belangrijke bronnen zijn voor het begrip van de middeleeuwse samenleving, zocht ik naar een onderwerp waarbij dit allemaal samen kwam. Dit bleek mogelijk: deze scriptie heeft als doel te onderzoeken in hoeverre middeleeuws Welshe wetsfragmenten of verwijzingen hiernaar in het middeleeuws Welshe verhaal *Culhwch ac Olwen* voorkomen.

Het onderzoek begint met een introductie op de wetsteksten. Vervolgens een korte samenvatting van *Culhwch ac Olwen* en achtergrondinformatie over dit verhaal. Hierop volgt het daadwerkelijke onderzoek: de vergelijking tussen wetten en regels uit de tekst met de middeleeuws Welshe wetsteksten. Voor sommige van mijn vergelijkingen zouden andere verklaringen mogelijk kunnen zijn. Aangezien dit onderzoek zich beperkt tot de wetten, worden deze verklaringen niet behandeld in dit onderzoek. Na het onderzoek volgt de conclusie. Tot slot is er nog een bibliografie te vinden.

Femke van Hilten

November 2011

Introductie wetsteksten

De middeleeuwse Welshe wetten staan bekend als de *Cyfraith Hywel*, ‘de wetten van Hywel’. Hywel Dda, een prins in Wales leefde van ongeveer 880 tot 950. Hywel Dda was in eerste instantie koning over Dyfed, maar al snel verkreeg hij ook het gebied Seisyllwg onder zijn gezag en voegde de twee gebieden samen tot Deheubarth (huidig Zuidwest Wales). Uiteindelijk veroverde hij bijna heel Wales. Voor de verovering hadden de verschillende gebieden hun eigen tribale wetsystemen.¹ Na de vereniging van de verschillende gebieden ontstond de behoefte aan eenduidige wetgeving, die onder leiding van Hywel Dda werd vastgelegd in de vorm van wetsteksten. Er bestaat echter geen kopie van deze wetsteksten uit de tijd van Hywel Dda zelf. Het oudste nog bestaande manuscript is ruim 250 jaar later geschreven.

Ieder manuscript met deze wetsteksten wordt voorafgegaan door een proloog waarin beschreven wordt hoe Hywel de wetten samen stelde in Whitland, tegen het einde van zijn heerschappij:

Hywel son of Cadell prince of all Wales saw the Welsh misusing the laws and called to him six men from every cantred² in Wales, to the White House on Taf. These were to be the wisest men in the realm, four of them laymen and the other two clerks. (...) And by the common counsel and agreement of the wise men who came there they examined the old laws, and some of them they allowed to continue, others they amended, others they wholly deleted, and others they laid down anew. And after they had declared the laws which they had adjudged, Hywel gave them his authority and ordered that they should be kept exactly and firmly³

Deze proloog verhaalt alleen hoe Hywel aan zijn taak begon. Alle daarop volgende bestaande versies van de wetsteksten bevatten meer details in de proloog; hoe recenter de wetstekst, hoe meer details worden toegevoegd. Of zoals David Fraser zegt: ‘Until it snowballs into a legend like those of Arthur or David, and it makes it difficult for us to know what in it is truth and what is fiction.’⁴

De diverse wetsteksten worden in drie redacties geclassificeerd: de Cyfnerth Redactie; de Iorwerth Redactie en de Blegywryd Redactie. Elke redactie bestaat uit een collectie van traktaten met los ingevoegde wetten. De Cyfnerth Redactie wordt als de oudste redactie beschouwd. Hoewel details in de proloog van deze redactie laten zien dat deze is afgeleid van een versie uit het einde van de twaalfde eeuw, zijn er echter geen manuscripten van deze redactie van vóór de veertiende eeuw bekend. De andere twee redacties zijn ontstaan in de dertiende eeuw.

Er zijn 42 kopieën overgeleverd van de Welshe wetsteksten. Het oudste manuscript komt uit het midden van de dertiende eeuw en is geschreven in het Latijn. Het betreft een kopie gebaseerd op

---

¹ Davies, J., *A History of Wales* (Londen, 2007), 92

² Middeleeuws Welshe verdeling van land

³ Jenkins, D., *The law of Hywel Dda: Law Texts from Medieval Wales, translated and edited*, (Llandysul, 1986),

1

⁴ Fraser, *The Invaders, Wales in history – book I – to 1066*, 161

een tekst die samengesteld is in 1175. De wetten in deze kopie zijn noch volledig een afspiegeling van Hywel in Whitland, noch geven zij een volledig beeld van de periode waarin deze tekst is ontstaan. Het lijkt eerder een combinatie van beide te zijn omdat de wetten aangepast werden aan de op dat moment heersende visie van de maatschappij.⁵

De omvang van de wetsteksten nam in de loop van de tijd geleidelijk toe om verschillende redenen. Zo werden wetten die in onbruik raakten, in kopieën niet verwijderd. Tevens voegden rechtsgeleerden uitbreidingen aan de bestaande wetten toe, schreven er uitleg bij in de marge, of wijzigden de clausules. Bij een volgende kopie werden naast de oorspronkelijke tekst alle amendementen en kanttekeningen overgenomen zonder kenbaar te maken wat oorspronkelijk was en wat nieuw. Hierdoor bestaan de verschillende versies van wetsteksten uit secties die al eeuwenlang in gebruik waren ten tijde van Hywel Dda en secties die nieuw waren ten tijde van de optekening van het betreffende manuscript.⁶

Alle versies, ongeacht de redactie, beginnen met ‘the Laws of Court’. Dit onderdeel behandelt zaken met betrekking tot de koning, de koningin, de *edling*⁷ en de ambtenaren die deel uit maken van het hof. Hierin wordt in eerste instantie ingegaan op de rechten en plichten van de functiebekleders aan het hof en er wordt een waarde-indicatie gegeven van hun status bij een bepaalde overtreding. Verder staan ook de functies omschreven van alle personen aanwezig aan het hof. Deze omschrijvingen bieden inzicht in het middeleeuws Welshe hofleven.

Na ‘the Laws of Court’ volgen de ‘Laws of Women’ waarin wordt ingegaan op alle zaken ten aanzien van vrouwen en hun status. Hierop volgen de ‘Laws of the Country’, een uitgebreid traktaat over wetten met betrekking tot contracten: overdracht van land; het aanspraak maken op land en borggelden voor land. Daarop volgt ‘Family Law’ waarin zaken als nakomelingen en het erkennen van zonen en dochters behandeld worden. Als laatste is er dan ‘Justices’ Test Book’ dat ingaat op moord; diefstal; brandstichting; waarde van tamme en wilde dieren; bomen; huizen; uitrusting; het menselijk lichaam; gezamenlijk ploegen en schade met betrekking tot graan.

Hoewel de indeling van de wetten overal hetzelfde is, verschilt de inhoud per manuscript. Elk manuscript is gebaseerd op één van de redacties, maar de meeste manuscripten bevatten additioneel materiaal. De meeste manuscripten waren bedoeld voor persoonlijk gebruik:

‘Every one is a private collection of material which was expected to be useful to someone who needed to have the law in ink on parchment. That ‘someone’ might be a practising lawyer, who would take his lawbook to court in the sleeve of his gown: several of the most important manuscripts are handy little books which would slip comfortably into a pocket, and most of these show the signs of wear from constant use. They are often quite clumsily written by non-professional hands.’⁸

---

⁵ Pryce, H., ‘Lawbooks and Literacy in medieval Wales’, *Speculum* 75/1 (2000) 29-67, 50

⁶ Davies, A *History of Wales*, 86

⁷ Troonopvolger

⁸ Jenkins, *The law of Hywel Dda*, xxi

De maatschappij in middeleeuws Wales was gebaseerd op status en eer.⁹ Dit is goed terug te zien in de Welshe wetsteksten. De juridische status werd bepaald door de persoonlijke status. Zo was men altijd zeker van de juridische waarde van een persoon en de hieraan gerelateerde waarde van onder andere zijn *galanas*¹⁰ en *sarhaed*¹¹. Het wetsysteem was gebaseerd op het compenseren van het eer- en gezichtsverlies. Dit wordt nog duidelijker bij het synoniem van *sarhaed: wynebwerth*. *Wynebwerth* betekent namelijk ‘gezichts-schande’ of ‘gezichts-waarde’.¹² In het middeleeuws Welshe wetsysteem wordt de nadruk gelegd op het compenseren van het gezichtsverlies van het slachtoffer en niet op het bestraffen van de crimineel, zoals tegenwoordig de gang van zaken is.

---

⁹ Davies, *A History of Wales*, 87

¹⁰ Compensatieprijs voor moord

¹¹ Compensatieprijs voor beledigen

¹² Jenkins, *The law of Hywel Dda*, 392

Inleiding Culhwch ac Olwen

Culhwch ac Olwen

Cilydd, zoon van Celyddon Wledig verliest zijn vrouw Goleuddydd vlak na de geboorte van hun zoon Culhwch. Goleuddydd vraagt aan Cilydd voordat ze sterft om niet te hertrouwen tot er een wilde roos op haar graf groeit. Ze vraagt haar kapelaan om haar graf te verzorgen zodat de wilde roos er ook niet kan groeien. De kapelaan doet dit, maar na zeven jaar wordt dit vergeten.

Wanneer Cilydd gaat jagen en langs het graf komt ontdekt hij daar een wilde roos. Hij besluit te hertrouwen met de vrouw van koning Doged. Zijn nieuwe vrouw wil graag dat Cilydds zoon Culhwch met haar dochter trouwt, maar Culhwch weigert. Dit beledigt zijn stiefmoeder en zij vervloekt hem zodat hij niemand kan trouwen behalve Olwen, dochter van de reus Ysbaddaden Pencawr. Door de vloek raakt Culhwch tevens op slag verliefd op Olwen. Cilydd raadt hem aan de hulp te zoeken bij zijn neef, Arthur.

Aangekomen bij het hof wordt Culhwch als een bloedverwant door Arthur erkend en deze besluit hem te helpen. Hij laat zes van zijn beste strijders met Culhwch meegaan op de zoektocht naar Olwen. Na enige tijd komen zij een schapenherder tegen nabij het hof van Ysbaddaden, die een ontmoeting regelt tussen Culhwch en Olwen. Helaas kan Olwen niet ingaan op Culhwchs avances, omdat zij niet mag trouwen tot haar vader daarmee akkoord is gegaan. Ysbaddaden zal namelijk sterven wanneer zijn dochter trouwt, en doet er alles aan om dat te voorkomen.

Wanneer Culhwch bij Ysbaddaden om haar hand vraagt geeft hij Culhwch veertig onmogelijke opdrachten die hij moet voltooien voordat hij met Olwen mag trouwen. Vervolgens wordt verhaald hoe een aantal van deze opdrachten succesvol worden afgehandeld. Culhwch keert terug naar Ysbaddaden om dit mee te delen, waarop Ysbaddaden besluit dat Culhwch nu recht heeft op het huwelijk met Olwen. Ysbaddaden wordt vermoord en Culhwch en Olwen genieten nog een lang en gelukkig leven.

Bijzonderheden

Culhwch ac Olwen is een middeleeuws Welsh verhaal dat is overgeleverd via twee manuscripten: the White Book of Rhydderch (ca. 1350) en the Red Book of Hergest (ca. 1400).¹³ Hoewel the White Book ouder is, omschrijft het slechts twee derde van het verhaal. The Red Book omvat het complete verhaal van *Culhwch ac Olwen*. Beide boeken bevatten unieke details. Op grond van woord- en naamgebruik kan worden afgeleid dat het verhaal omstreeks de 11^e eeuw samengesteld is¹⁴, waarmee het een van de oudste Welshe verhalen is, alsmede het oudste verhaal waarin koning Arthur voorkomt.

Culhwch ac Olwen omvat twee typische verhaal motieven. Het eerste verhaal motief betreft *the jealous stepmother*, waarbij Culhwch vervloekt wordt door zijn stiefmoeder zodat hij alleen kan trouwen met Olwen, dochter van Ysbaddaden. Het tweede verhaal motief betreft *The Giant's*

---

¹³ Bromwich, R. (red.), *Culhwch and Olwen: An Edition and Study of the Oldest Arthurian Tale* (Cardiff 1992) xiv

¹⁴ D. Edel, 'The Arthur of "Culhwch and Olwen" as a Figure of Epic-Hero Tradition', *Reading Medieval Studies* IX (1983) 3

Daughter, ook wel *Six Go Through the World*, waarbij Arthur en zijn gevolg de opdrachten van Ysbaddaden succesvol afronden en waardoor Olwen voor Culhwch gewonnen wordt.¹⁵

Door deze motieven is het verhaal in drie stukken op te delen. Het eerste gedeelte gaat over de geboorte van Culhwch en de opdracht die hij dankzij de jaloezie van zijn stiefmoeder krijgt, waardoor hij bij Arthur komt. Het tweede gedeelte verhaalt hoe Culhwch met zijn gevolg het hof van Ysbaddaden zoekt en vindt en waar de opdrachten van Ysbaddaden worden uitgelegd. Het derde en laatste deel omschrijft hoe Arthur en zijn gevolg veertien van deze taken succesvol afronden.

In het verhaal *Culhwch ac Olwen* komen twee opvallende lijsten voor: de Arthurian Courtlist en de lijst met 40 opdrachten, van Ysbaddaden aan Culhwch om Olwen voor zich te winnen. Rachel Bromwich heeft geconstateerd dat deze lijsten de drie onderdelen van het verhaal scheiden. De Arthurian Courtlist vormt de eerste scheiding, de opdrachten van Ysbaddaden de tweede scheiding.¹⁶ De lijsten zijn bijzondere opsommingen. Zo bevat de Arthurian Courtlist namelijk een opsomming van ongeveer 200 namen, waarbij historische personen, heiligen en namen uit de Ierse legendes genoemd worden. In de opdrachten van Ysbaddaden valt op dat er verwijzingen in voor komen naar andere verhalen uit de *Mabinogion*, Ierse legendes en heiligenlevens.

In het laatste gedeelte is Arthur het belangrijkste personage en speelt Culhwch nauwelijks een rol van belang. De opdrachten van Ysbaddaden geven binnen het verhaal *Culhwch ac Olwen* ruimte voor kleinere verhalen die allemaal over Arthur gaan. Doris Edel stelt om die reden dan ook: 'This Arthurian material, with some later accretions, is brought together within the framework of the story of Olwen's wooing by Culhwch – this framework being formed by a combination of the stepmother-theme with the theme of the quest for the bride.'¹⁷

---

¹⁵ Edel, 'The Arthur of "Culhwch and Olwen"', 5

¹⁶ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, xxxiii

¹⁷ Edel, 'The Arthur of "Culhwch and Olwen"', 7

Wetselementen in Culhwch ac Olwen

In eerste instantie vormden de vijf delen van de wetsteksten de leidraad bij onderzoek naar het voorkomen van wetten in *Culhwch ac Olwen*. Omdat deze benadering minder zorgvuldig is en veel tijd in beslag neemt is gekozen voor het hanteren van de chronologische volgorde van *Culhwch ac Olwen* waarbij elke zin geëvalueerd is op het voorkomen van middeleeuws Welshe wetten. Hieronder een systematische opeenvolging van fragmenten waarbij wetselementen of verwijzingen hiernaar zijn aangetroffen.

Verwijzingen naar wetten aan het hof

Doop

Wanneer koning Cilydd en zijn vrouw Goleuddydd een kind krijgen, wordt hij eerst gedoopt en vervolgens krijgt hij zijn naam: ‘And the boy was baptized, and was named Culhwch.’¹⁸ (*A bydydaw y mab a orucpwyf, a gyrru Kulhwch arnaw dy vrth y gaffel yn retkyr hwch*¹⁹ r. 9 -11) Dit lijkt in navolging van de wetten, die hierover melden: ‘No one can be named by his name until baptised.’²⁰

Zevenjarig huwelijk

Zeven jaar is in de middeleeuws Welshe wetten een belangrijk thema in het huwelijk. Bij aanvang van het huwelijk betaalt de vader van de bruid een bruidschat (*agweddi*) aan de bruidegom en een betaling voor haar maagdelijkheid (*amobr*) aan zijn heer. De moeder van Culhwch Goleuddydd refereert hier ook aan op haar sterfbed: ‘And nowadays it’s the wives who dispense the gifts’²¹ (*A recdouyd ynt y gwraged weithon*²² r.17-18).

Wanneer een huwelijk verbroken wordt vóór het zevende jaar, is de man verplicht de bruidschat en betaling voor haar maagdelijkheid terug betalen.²³ Na de zeven jaar moeten de bezittingen worden gedeeld.²⁴ De wetten zeggen niets over een situatie waarbij de vrouw overlijdt, zoals bij Cilydd en Goleuddydd het geval is. Desondanks zijn de zeven jaren wel van belang bij hun huwelijk.

Goleuddydd vraagt van Cilydd niet te hertrouwen tot er een wilde roos op haar graf groeit. Vervolgens draagt ze haar kapelaan op haar graf goed te verzorgen zodat de wilde roos er niet zal groeien. Dit houdt de kapelaan zeven jaar vol: ‘At the end of seven years the chaplain neglected what he had promised the queen’²⁵ (*Gwallocau a oruc yr arthro ym penn y seith ulwydyn y ryn ry adawsei y’r urenhines*²⁶ r.24-25). Wanneer Cilydd na die zeven jaar gaat jagen en langs het graf komt, ontdekt hij de wilde roos en besluit te hertrouwen. Hoewel hier de kapelaan er voor zorgt dat Cilydd

---

¹⁸ Davies, S., *The Mabinogion* (Oxford, 2007), 179

¹⁹ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 1

²⁰ Jenkins, D., *The Law of Hywel Dda*, 130

²¹ Davies, *The Mabinogion*, 179

²² Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 1

²³ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 46

²⁴ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 45

²⁵ Davies, *The Mabinogion*, 179

²⁶ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 1

gedurende de zeven jaar niet hertrouwt, blijft Cilydd op deze wijze wel zeven jaar symbolisch trouw aan zijn huwelijk met Goleuddydd.

Ontvoering

Wanneer Cilydd weet dat hij mag hertrouwen, wint hij advies in over een nieuwe vrouw. De vrouw van koning Doged wordt aangeraden. Cilydd is overtuigd en koning Doged wordt vermoord zodat zijn vrouw kan worden meegenomen naar Cilydds hof. Wanneer Cilydds nieuwe vrouw op een dag een wandeling maakt, komt zij bij het huis van een oude heks en vraagt haar: ‘Where are the children of the man who violently abducted me?’²⁷. De woorden violently abducted worden in het Welsh weergegeven met de woorden ‘*a’ m rydyakkas yg gordwy*.’²⁸ (r.37)

Gordwy is een term die veelvuldig in de wetsteksten te vinden is, verbonden aan moord, aanvallen en onderdrukking. Hoewel het lastig is te definiëren wat er precies met *gordwy* in dit verhaal wordt bedoeld, maakt het wel duidelijk dat Cilydd zijn nieuwe vrouw op een gewelddadige manier ontvoert. Een gewelddadige manier die verband houdt met verschillende bestraffenswaardige acties volgens de wetsteksten. Cilydd zou in dat geval zijn nieuwe vrouw volgens de wetten een hoog geldbedrag moeten betalen. Gezien ze een koningin is heeft ze recht op een hoge prijs ter compensatie voor de geleden schade: ‘A third of the King’s compensation (except for gold) is paid to her; [...] Her worth is her sarhaed three times.’²⁹

Pleegouders

Culhwchs stiefmoeder informeert bij Cilydd naar Culhwch en waarom hij niet aan het hof is. Koning Cilydd antwoordt dan: ‘I will not hide him any longer. The boy was sent for, and he came to the court.’³⁰ (*A mineu nys kelaf. Kennetau y mab a orucpwyf, a’e dyuot ynteu y’r llys*³¹ r.45-46). Culhwch leefde tot dat moment bij zijn pleegouders.³²

De wetsteksten melden weinig over de gebruiken rond pleegouders. De teksten die hierover gaan behandelen vooral erfrecht en landbezit, maar gaan niet in op opvoeding en educatie van de pleegkinderen.³³ Deze aspecten komen wel veelvuldig in de literatuur voor. Bronagh Ni Chonaill constateert over de rol in de literatuur: ‘A fosterage relationship is noted as one which should bring prosperity to the households involved in the process.’³⁴

Het lijkt daardoor toch een onderdeel van de middeleeuws Welshe samenleving. Morfydd Owen stelt: ‘It was clearly a feature of Welsh and Irish life in the early period. Fosterage ended for boys at seventeen and for girls at fourteen, then they returned home.’³⁵ Aangezien Cilydd

---

²⁷ Davies, *The Mabinogion*, 180

²⁸ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 2

²⁹ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 154

³⁰ Davies, *The Mabinogion*, 180

³¹ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 2

³² Davies, *The Mabinogion*, 179

³³ Ni Chonaill, B. ‘Fosterage in Ireland and Wales’ *Celtic Culture : a Historical Encyclopedia*, red. J.T. Koch, (Oxford, 2006) 772

³⁴ Ni Chonaill, ‘Fosterage in Ireland and Wales’, 772

³⁵ Owen, M.E., ‘Shame and reparation; Woman’s place in the kin’, *The Welsh law of women: studies presented to Professor Daniel A. Binchy on his eightieth birthday*, red. D. Jenkins (Cardiff 1980) 47

hem terug naar het hof haalt, kan er geconcludeerd worden Culhwch op dat moment ongeveer zeventien jaar oud is.

Zijn stiefmoeder wil echter graag dat Culhwch gaat trouwen, waarop Culhwch antwoordt: ‘I am not old enough to get married yet.’³⁶ (*Nyt oet y mi etwa wreicca*³⁷ r.49) Deze opmerking zou kunnen insinueren dat Culhwch de leeftijd van zeventien nog niet bereikt heeft. Helaas vermelden de wetsteksten ook niets over de leeftijd waarop jongens mogen trouwen. Voor een meisje overigens wel, dit is mogelijk vanaf twaalf jaar.³⁸

Koninklijk uiterlijk

Culhwch wordt door zijn vader naar het hof van koning Arthur gestuurd met de verwachting dat Arthur Culhwch helpt. Vervolgens worden Culhwchs kleding en bezittingen beschreven. Vooral zijn kleding is opmerkelijk: ‘He had a purple, four-cournered cloak about him, with a ruby-gold ball at each corner. Each ball was worth a hundred cows.’³⁹ (*Pedeir tywarchen a ladei pedwar carn y gorwyd, mal pedeir gwennawl yn yr awyr uch y benn, gweithu utchtaw, gweithu istaw. Llen borfor pedeir ael ymdanaw, ac aual rudeur vrth pob ael iti. Can mu oed werth pob aual.*⁴⁰ r.74-78). Er is geen exacte wet te vinden die dit soort kleding omschrijft, toch zijn er een aantal overeenkomsten. De wetten schrijven onder andere voor dat: ‘Three things it is right for a king not to share with another person: gold treasure and silver, and buffalo horns, and clothing which has gold edgings.’⁴¹

Dit voorschrift plaatst de kleding van Culhwch in een bijzonder daglicht. Manon Philips zegt hierover: ‘Its author had the same intentions as the author of Culhwch in trying to distinguish his hero as a princely character to his audience at an early point in the tale.’⁴²

Daarnaast wordt er een waarde van honderd koeien verbonden aan de roodgouden uiteindes. De waarde van honderd koeien komt ook voor in de Laws of Court als onderdeel van de betaling van de konings *sarhaed*: ‘a hundred cows for every cantred he has.’⁴³

Deze koninklijke toespelingen kunnen bewust zijn gemaakt door de schrijver om de lezer, maar ook Arthurs hof te laten zien dat Culhwch een belangrijk koninklijk personage is. Arthur behandelt Culhwch ook als zodanig, want al voor Arthur weet dat Culhwch zijn neef is, behandelt hij Culhwch als een koningszoon: ‘Sit between two of the warriors, with songs to entertain you and the privileges of a prince, heir-apparent to the kingdom.’⁴⁴ (*Eisted kyfrwg deu o’r milwyr, a didan gerd ragot a breint edling (gwrthrychyad teyrnas) arnat bythyt bynnac y bych yma*⁴⁵ . r.148-150)

Arthur bedeeft hem de term ‘heir-apparent’ toe, waarbij hij Culhwch volgens de wetten recht

---

³⁶ Davies, *The Mabinogion*, 180

³⁷ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 2

³⁸ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 134

³⁹ Davies, *The Mabinogion*, 181

⁴⁰ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 3

⁴¹ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 41

⁴² Philips, Manon, ‘Defod a Moes y Llys’, *The Welsh king and his court*, red. D. Jenkins (Cardiff, 2000) 353

⁴³ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 5

⁴⁴ Davies, *The Mabinogion*, 183

⁴⁵ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 6

geeft tot het hebben van een van de beste plaatsen aan het hof: '[The heir-apparent] Is entitled to be the most honoured in the court, except for the King and Queen'.⁴⁶

Verboden te passeren

Wanneer Culhwch aankomt bij de poort voor Arthurs hof, wordt hem de toegang ontzegd. De poortwachter verklaart: 'Knife has gone into meat and drink into horn, and a thronging in the hall of Arthur. Apart from the son of the lawful king of a country, or a craftsman who brings his craft, none will be allowed to enter.'⁴⁷ (*Kyllell e edyw ymwyt, a llynn ymual, ac amsathyr y neuad Arthur. Namyn mab brenhin gvlath teithiawc, neu y gerdawr a dycco y gerd, ny atter mywn.*⁴⁸ r.89-92) De wetsteksten vermelden niets over toegang tot het hof tijdens de maaltijd. Toch lijkt deze regel van belang, want wanneer Culhwch zijn toegang blijft eisen, verbindt de poortwachter de regel aan de 'Laws of Court'.

Later in het verhaal doet zich dezelfde situatie voor, wanneer Cai en zijn gezelschap voor de poort van Wrnach Gawr staan, worden zij om bijna identieke reden niet toegelaten: 'Knife has gone into food and drink into horns, and a thronging in the hall of Wrnach. Except for a craftsman who brings his craft, it will not be opened again tonight.'⁴⁹ (*Kyllell e edyw ym mwyt a llynn ymual, ac amsathyr n neuad Vrnach. Namyn y gerdawr a dyccwy y gerd, nyt agorir.*⁵⁰ r.772-774).

Dit gebruik komt ook voor in het middeleeuws Ierse verhaal *Cath Maige Tuired*, waar Lug voor de poort tegen gehouden wordt: 'The doorkeeper asked of Lug Samildanach: "What art dost thou practise?" said he; "For no one without an art enters Tara."⁵¹ Wellicht gaat het hier om een ongeschreven regel die in de middeleeuws Keltische maatschappijen van belang was: de maaltijd aan het hof diende niet verstoord te worden.

Laws of Court

Zoals hierboven beschreven wordt Culhwch toegang tot het hof van Arthur ontzegd. In deze passage worden de 'Laws of Court' twee maal aangehaald. Culhwch dreigt bij herhaaldelijke weigering het hof te zullen vervloeken, waarop de poortwachter de 'Laws of Court' aan haalt en zegt: 'However much you shout against the laws of Arthur's court, you shall not be allowed in until I go and speak with Arthur first.'⁵²

Na het vernemen van Culhwchs aanwezigheid voor de poort, staat Arthur erop dat deze zal worden toegelaten. Cai is hier op tegen en stelt: 'By the hand of my friend, if you were to take my advice, the laws of court would not be broken on his account.'⁵³ (*Myn llaw uyghyueillt, bei gwnelhit uyg kyghor i ny thorrit kyfreithe y llys yrdaw*⁵⁴ r.134-135) Cai refereert hiermee ook aan de 'Laws of Court' en hecht duidelijk waarde aan deze regels, aangezien hij wenst dat deze niet verbroken worden.

---

⁴⁶ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 6

⁴⁷ Davies, *The Mabinogion*, 181

⁴⁸ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 4

⁴⁹ Davies, *The Mabinogion*, 201

⁵⁰ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 29

⁵¹ Cross, Tom Peete en Clark Harris Slover (red.) *Ancient Irish Tales* (Dublin, 1996), 35

⁵² Davies, *The Mabinogion*, 182

⁵³ Davies, *The Mabinogion*, 182

⁵⁴ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 5

Arthur daarentegen denkt hier anders over: ‘Not so, Fair Cai. We are nobleman as long as others seek us out. The greater the gifts we bestow, the greater will be our nobility and our fame and our honour.’⁵⁵ (*Na wir, Kei wynn. Ydym wyrda hyt tray n dygyrcher. Yd ytuo mwyhaf y kyuarws a rothom, mwyuwuyd yn gwrdaaeth ninheu ac an cret ac an hetmic.*⁵⁶ r. 135-138) Arthur hecht in dit geval meer belang aan het bewaken van de gastvrijheid van zijn hof en plaatst dit boven het belang van de wetten.

Cai als hofmeester

Cai vindt niet zomaar dat hij vindt dat Culhwch niet mag worden toegelaten aan het hof. William Sayers stelt dat Cai mogelijk de rol van hofmeester vervulde aan het hof van Arthur.

Aanwijzingen in het verhaal *Culhwch ac Olwen* zelf onderschrijven deze stelling.

De wetsteksten melden over de hofmeester: ‘It is right for him to allot the lodgings, putting himself nearest to the court and having all the officials with him. He is chief over all the officials. [...] It is right for the steward always to control the food in the kitchen and the drink in the mead-store.’⁵⁷

De hofmeester was dus op de hoogte van rangen en rechten van alle aanwezigen aan het hof en was dus de persoon die toegang van een nieuwkomer aan het hof beoordeelde.⁵⁸ Op deze wijze vormt Cai als hofmeester ‘a third wall of defense around the royal person.’⁵⁹ Door de binnenkomst van Culhwch aan het hof te verhinderen doet Cai precies wat hij in de functie van hofmeester zou moeten doen: de nieuwkomer beoordelen en de koning beschermen van mogelijk kwaad.

Er zijn meer aanwijzingen in de tekst voor de functie van hofmeester voor Cai in *Culhwch ac Olwen*. Zo wordt Cai omschreven als extreem lang: ‘He could be as tall as the tallest tree in the forest when it pleased him.’⁶⁰ (*Kyhyt a'r prenn uchaf yn y coet uydei pann uei da ganthaw.*⁶¹ r. 387-388). Volgens Sayers kan dit een indicatie zijn voor zijn vermogen om de ingang en drempel tot het hof en de koning te blokkeren.⁶²

Hoewel Cai in *Culhwch ac Olwen* niet als hofmeester benoemd wordt, laten deze aanwijzingen zien dat Cai fungeert als een beschermer van het hof en zijn koning, zoals een goede hofmeester betaamt.

Volgorde van het hof

Wanneer Culhwch zijn entree maakt aan het hof, groet hij koning Arthur als volgt: ‘Hail, chief of the kings of this island. May it be no worse to the lower end of the house than to the upper.’⁶³ (*Henpych gwell, Penn Teyrned yr Ynys honn. Ny bo gwaeth y'r gwaelawt ty noc y'r gwarthaf dy.*⁶⁴ r. 142-144). Hiermee maakt Culhwch een verdeling van het hof in een hoger en een lager gedeelte. Deze verdeling

---

⁵⁵ Davies, *The Mabinogion*, 183

⁵⁶ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 5-6

⁵⁷ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 12-13

⁵⁸ Sayers, W., ‘Kay the Seneschal, Tester of Men: The Evolution from Archaic Function to Medieval Character’, *Bibliographical Bulletin of the International Arthurian Society* 59 (2007), 383

⁵⁹ Sayers, ‘Kay the Seneschal’, 383

⁶⁰ Davies, *The Mabinogion*, 189

⁶¹ Bromwich, *Culhwch ac Olwen*, 14

⁶² Sayers, ‘Kay the Seneschal’, 384

⁶³ Davies, *The Mabinogion*, 183

⁶⁴ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 6

wordt ook toegepast in de wetsteksten: ‘There are fourteen who have chairs in court, four of the below the bar and ten above the bar.’⁶⁵

Knippen van het haar

Cilydd raadt Culhwch aan Arthur te vragen om zijn haar te knippen als gunst: ‘Go to Arthur to have your hair trimmed, and ask him for that as your gift.’⁶⁶ (*Dos titheu ar Arthur y diwyn dy wallt, ac erchych hynny idaw yn gyuarws it.*⁶⁷ r. 68-69) Eenmaal aan het hof verleent Arthur deze gunst aan Culhwch: ‘Arthur took a golden comb, and shears with loops of silver, and combed his hair, and asked who he was.’⁶⁸ (*Kymryt crip eur o Arthur, a gwelliu a doleu aryant itaw, a chribaw y benn a oruc.*⁶⁹ r. 164-165)

De wetsteksten vermelden niets over het gebruik van haar kammen of knippen. Dit is echter een vaker voorkomend motief in de middeleeuwen waarbij wordt aangenomen dat met dit gebruik een bloedverwantschap werd erkend.⁷⁰

Zo is er een passage in de negende eeuwse *Historia Brittonum* waarbij de zoon van Guorthegirn uit een incestueuze relatie met zijn dochter Guorthegirn verzoekt om zijn haar te knippen en kammen: ‘Thou art my father, shear my head and comb my hair.’⁷¹

Iets dergelijks is ook te vinden in de geschiedenis van de Lombarden: ‘In the late 730’s, Charles Martel sent his son to the Lombard king Liutprand so that the king might cut the boy’s hair, ‘as the custom is. Cutting his hair, he became a father to him.’⁷²

Het gebruik kwam blijkbaar gedurende de middeleeuwen op meerdere plaatsen in Europa voor en lijkt daardoor een gebruik van belangrijke betekenis. Zeker omdat dit verbonden wordt aan het erkennen van een bloedverwantschap. Familiebanden spelen een grote rol in de middeleeuwen, zo ook in de middeleeuws Welshe maatschappij en daarmee in de Welshe wetsteksten.

Opvallend is wel dat de samensteller van *Culhwch ac Olwen* het gebruik niet correct toepast. Arthur accepteert Culhwchs verzoek alvorens te weten wie Culhwch is en is daardoor op dat punt nog niet op de hoogte van de bloedverwantschap, terwijl hij door in te gaan op Culhwchs verzoek deze verwantschap al wel erkent. Sarah Sheeman stelt dat het gebruik in *Culhwch ac Olwen* niet gezien moet worden als een gebruik waarbij de bloedverwantschap tussen Arthur en Culhwch erkend wordt: ‘Instead, the barbering is isolated, and thus appears somewhat arbitrary and enigmatic; its purpose is to create a bond between Arthur and Culhwch.’⁷³

Het gebruik maakt Culhwch bovendien een volwassen man. In het eerste gedeelte van de tekst

---

⁶⁵ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 7

⁶⁶ Davies, *The Mabinogion*, 180

⁶⁷ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 3

⁶⁸ Davies, *The Mabinogion*, 183

⁶⁹ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 7

⁷⁰ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, xxxi

⁷¹ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, xxxi-xxxii

⁷² Bartlett, R. ‘Symbolic Meanings of Hair in the Middle Ages’, *Transactions of the Royal Historical Society* 6/1 (1994) 48

⁷³ Sheenan, S., ‘Giants, Boar-hunts, and Barbering: Masculinity in Culhwch ac Olwen’ *Arthuriana* 15/3 (2005), 6

wordt Culhwch consequent aangesproken met *mab* (zoon, jongen). Na het knippen van Culhwchs haar wordt hij in de tekst vermeld als *unben* (hoofdman). Op die manier is Culhwch in staat om te trouwen met Olwen: ‘The trimming of Culhwch’s hair Marks his transition from blushing *mab* to marriageable *unben*.’⁷⁴

Verwijzingen naar wetten in de zoektocht naar Olwen

De schoonheid van Olwen

Olwens eerste ontmoeting met Culhwch bij de schapenherder wordt vooraf gegaan aan een lofzang. Één van de passages meldt over Olwen: ‘Neither the eye of a mewed hawk, nor the eye of a thrice-mewed falcon – no eye was fairer than hers.’⁷⁵ (*Na golwc hebawc mut, na golwc gwalch trimut, nyd oed olwg tegach, no’r eidi*.⁷⁶ r. 493-495)

Zowel de havik als de valk komen in de wetsteksten voor, inclusief de verwijzing naar hun waarde na de rui: ‘After being mewed, when it is white, if it belongs to a king it is worth a pund. If it belongs to an *uchelwr*⁷⁷ it is worth six score pence if it is mewed and white.’⁷⁸ Over de valk valt te lezen: ‘if it is white after mew, it is worth six score pence.’⁷⁹ Door het ruiproces van de twee vogels erbij te vermelden wordt duidelijk dat Olwens ogen vergeleken worden met de meest waardevolle valk en havik.

Bruidschat

Op de tweede dag dat Culhwch en zijn gezelschap aanwezig zijn aan Ysbaddadens hof verzoeken ze hem: ‘Ysbaddaden Bencawr, give us your daughter in exchange for her dowry and her maiden-fee to you and her two kinswomen.’⁸⁰ (*Yspadaden Penkawr, doro in dy uerch dros y hegwet i a’e hamwabyr iti a’e dwy garant*.⁸¹ r. 531-533) De bruidschat (*agweddi*) en ‘maagdbetaling’ (*amobr*) zijn termen die veelvuldig in de ‘Laws of Women’ voorkomen.

Familie

Ysbaddaden geeft de tweede dag wederom niet zomaar toe aan Culhwchs verzoek. Hij stelt: ‘She and her four great-grandmothers and her four great-grandfathers are still alive – I must consult with them.’⁸² (*Hi a’y ffedeir gorphenuam a’e fedwar gorphendat yssyd uyw ettwa – reit yw im ymgyghori ac vynt*.⁸³ r. 534-535) Familie is, zoals eerder gesteld, belangrijk binnen de middeleeuws Welshe samenleving en de wetsteksten bevatten veel regels en uitleg over familiebanden in allerlei situaties.

Deze banden zijn ook relevant met betrekking tot het huwelijk. In de middeleeuws Welshe samenleving wordt er belang gehecht aan de familiebanden via de mannelijke lijn tot vier generaties:

---

⁷⁴ Sheenan, ‘Giants, Boar-hunts, and barbering’ 6

⁷⁵ Davies, *The Mabinogion*, 192

⁷⁶ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 18

⁷⁷ Adel

⁷⁸ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 182-183

⁷⁹ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 183

⁸⁰ Davies, *The Mabinogion*, 193- 194

⁸¹ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 20

⁸² Davies, *The Mabinogion*, 194

⁸³ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 20

‘Where the predominant kin group seems to be a four-generation agnatic group. This latter is the group involved in giving a woman in marriage.’⁸⁴ Dit komt overeen met de wens van Ysbaddaden om het mogelijke huwelijk van Culhwch en Olwen met de vier generaties te bespreken.

Verwijzingen naar wetten in de taken van Ysbaddaden

Bijen

Een van de opdrachten van Ysbaddaden aan Culhwch is: ‘Honey that will be nine times sweeter than the honey of the first swarm, without drones and without bees, to make bragget for the feast.’⁸⁵ (*Mel, a uo chwechach naw mod no mel kynteit heb wchi heb wenyn y vragodi y wled.*⁸⁶ r. 610-611) Honing was een waardevol product in middeleeuws Wales en bijen waren daardoor zeer kostbaar bezit. De reden hiervoor is te vinden in de wetsteksten: ‘The lineage of bees is from Paradise, and it was because of man’s sin that they came from there and that God gave them his grace; and therefore mass cannot be sung without the wax.’⁸⁷ Overigens is de eerste zwerm zestien penny waard, wat hen niet de waardevolste zwerm maakt. Dit is toebedeeld aan de oude zwerm: vierentwintig penny.⁸⁸

Cai als ambachtsman

Omdat Cai aan de poort van het hof van Wrnach Gawr beweert de beste zwaarden van de wereld te maken, wordt hem toegang tot het hof verleend. Cai informeert naar de wensen van Wrnach voor diens zwaard: ‘Which would you prefer, white-bladed or dark-blue-bladed?’⁸⁹ (*Pwy well genhyt arnaw, ae guynseit ae grwmseit?*⁹⁰ r.791-792) Deze toepassingen voor een zwaard staan omschreven in de wetten: ‘A sword, if it is ground on the stone, twelve pence; if it is dark-blue-bladed, sixteen pence; if it is white-bladed, twenty-four pence.’⁹¹

Voedselgiften

Tijdens de zoektocht naar al Ysbaddadens opdrachten krijgt Arthur voedselgiften: ‘The men of Ireland came to Arthur and gave him a tribute of food.’⁹² (*Dyuot a oruc gwyr Iwerdon hyt att Arthur a rodi bwyttal idaw.*⁹³ r. 1064-1065) De wetten schrijven voor dat de koning gerechtigd is tot twee voedselgiften per jaar.⁹⁴

---

⁸⁴ Owen, ‘Shame and Reparation’, 55

⁸⁵ Davies, *The Mabinogion*, 196

⁸⁶ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 23

⁸⁷ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 183

⁸⁸ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 183

⁸⁹ Davies, *The Mabinogion*, 201

⁹⁰ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 29

⁹¹ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 194

⁹² Davies, *The Mabinogion*, 209

⁹³ Bromwich, *Culhwch and Olwen*, 37

⁹⁴ Jenkins, *The Law of Hywel Dda*, 128

Conclusie

Uit dit onderzoek naar het voorkomen van middeleeuws Welshe wetsfragmenten of verwijzingen hiernaar in het verhaal *Culhwch ac Olwen* is gebleken dat dit frequent het geval is. De overeenkomstige passages die zijn aangetroffen betreffen veelal zaken over het dagelijks leven, ongeacht status of functie. Als voorbeeld kan genoemd worden beschrijvingen over het huwelijk van Cilydd met Goleuddydd en de voorbereidingen op het huwelijk van Culhwch en Olwen waarin regels en gebruiken omtrent het huwelijk uit de wetsteksten voorkomen.

In verhouding tot het tweede en derde gedeelte van *Culhwch ac Olwen* zijn in het eerste gedeelte van het verhaal meer verwijzingen naar wetten en gebruiken te vinden. Dit is opvallend, omdat het tweede en derde deel langer zijn dan het eerste deel. Aangezien het tweede en derde deel bijzondere en vaak onwerkelijke avonturen beschrijven, is het mogelijk dat het eerste deel gebruikt is om het verhaal van een realistische basis voorzien. De gebeurtenissen in het eerste deel spelen zich voornamelijk af aan het hof van Cilydd en Arthur en komen niet onwerkelijk en vreemd voor. Door de toepassing van herkenbare gebruiken en de verwijzingen naar de wetsteksten wordt de situatie voor het publiek van *Culhwch ac Olwen* herkenbaar en vertrouwd. Dit zorgt voor een goede basis van het verhaal voor de andere delen met de minder realistische gebeurtenissen.

Hierdoor zijn de ‘Laws of Court’ de meest relevante wetten in *Culhwch ac Olwen*. Het eerste deel speelt zich af aan hoven en de personages zijn van koninklijk bloed of belangrijke figuren aan het hof. Daarom is het opmerkelijk dat de diverse wetten met betrekking tot het hof niet herleidbaar zijn naar de wetten van Hywel Dda. Als voorbeeld hiervan is het fragment waarbij Culhwch tegengehouden wordt bij de poort van Arthur. Zijn entree tot het hof tijdens de maaltijd zou volgens zowel Cai als de poortwachter een overtreding zijn van de ‘Laws of Court’, maar in de wetsteksten is hier niets over terug te vinden.

De wetten van Hywel Dda bestaan zoals eerder gezegd uit vijf delen. Het eerste deel, de ‘Laws of Court’ biedt in vergelijking met de overige delen weinig informatie over regelgeving. Het behandelt slechts functieomschrijvingen van personen aan het hof en enkele regels met betrekking tot deze functies. Regelgeving over omgangsvormen aan het hof worden nauwelijks beschreven.

De discrepantie tussen de frequente tekstuele verwijzingen over het hof in *Culhwch ac Olwen* en de beperkte te herleiden wetgeving in de ‘Laws of Court’ laat zich mogelijk verklaren door de veronderstelling dat ieder koninklijk hof zijn eigen wetgeving bepaalde, waardoor deze een uniek karakter kreeg. Dit zou tevens kunnen verklaren waarom de wetgeving in de de ‘Laws of Court’ slechts globale informatie biedt over functies aan het hof en het bezit van de koning.

Een verhaal als *Culhwch ac Olwen* geeft enigszins inzicht in het leven aan het hof. Waar de wetsteksten veel informatie bieden over de dagelijkse gang van zaken in de samenleving, kunnen verhalen een goede kijk op hoffelijke etiquette bieden en zijn daarom een belangrijke schat van informatie voor de bestudering van de middeleeuws Welshe maatschappij.

Omdat in dit onderzoek de focus slechts ligt op het verhaal *Culhwch ac Olwen*, kan niet met worden zekerheid gesteld dat deze conclusie opgaat voor alle Welshe verhalen. Wellicht dat in de

andere verhalen uit de *Mabinogi* meer verwijzingen naar wetsellemen uit de 'Laws of Court' voorkomen. Het is raadzaam dit te bekijken bij vervolgonderzoek.

Bibliografie

- Bartlett, R., 'Symbolic Meanings of Hair in the Middle Ages', *Transactions of the Royal Historical Society* 6/1 (1994) 43-60
- Bromwich, R. (red.), *Culhwch and Olwen: An Edition and Study of the Oldest Arthurian Tale* (Cardiff 1992)
- Charles-Edwards, T.M. (red.), *The Welsh king and his court* (Cardiff 2000)
- Cross, Tom Peete en Clark Harris Slover (red.) *Ancient Irish Tales* (Dublin, 1996)
- Davies, J., *A History of Wales* (Londen, 2007)
- Davies, S., *The Mabinogion* (Oxford, 2007)
- D. Edel, 'The Arthur of "Culhwch and Olwen" as a Figure of Epic-Hero Tradition', *Reading Medieval Studies* IX (1983) 3-15
- Fraser, D., *The Invaders, Wales in history – book I – to 1066* (Cardiff, 1965)
- Jenkins, D., *The Law of Hywel Dda: Law Texts from Medieval Wales, translated and edited* (Llandysul, 1986)
- Jenkins, D. (ed), *The Welsh law of women: studies presented to Professor Daniel A. Binchy on his eightieth birthday* (Cardiff, 1980)
- Ni Chonaille, B., 'Fosterage in Ireland and Wales', *Celtic Culture: a Historical Encyclopedia*, red. J.T. Koch (Oxford, 2006) 771-773
- Owen, M.E., 'Shame and reparation; Woman's place in the kin', *The Welsh law of women: studies presented to Professor Daniel A. Binchy on his eightieth birthday*, red. D. Jenkins (Cardiff, 1980) 40-68
- Philips, Manon, 'Defod a Moes y Llys', *The Welsh king and his court*, red. D. Jenkins (Cardiff, 2000) 347-361
- Pryce, H. 'Lawbooks and Literacy in medieval Wales', *Speculum* 75/1 (2000) 29-67
- Richards, M., *The Laws of Hywel Dda (the book of Blegywyrdd)* (Liverpool, 1954)
- Sayers, W., 'Kay the Seneschal, Tester of Men: The Evolution from Archaic Function to Medieval Character', *Bibliographical Bulletin of the International Arthurian Society* 59 (2007) 375-401
- Sheehan, S., 'Giants, Boar-hunts, and Barbering: Masculinity in Culhwch ac Olwen', *Arthuriana* 15/3 (2005) 3-25
- Afbeelding voorblad: 'Ysbaddaden'*
Bron: <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/en/a/a5/Ysbaddaden.jpeg>